

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ : Χατζηγιαννακού Δόμνα

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ ΤΙΤΛΟΣ: Η προσωπικότητα του Σωκράτη στο έργο του Λιβανίου

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ : Ελληνικά

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ : Κάρλα Γραμματική, Επίκουρη καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Κλασσικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

ΒΑΣΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Ως βασικό κείμενο για επεξεργασία προτείνεται η δεύτερη *declamatio* του Λιβανίου με τίτλο «Κωλύουσι Σωκράτην ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ διαλέγεσθαι καὶ ἀντιλέγει τις» (*Declamatio II, De Socratis silentio*). Στο κείμενο αυτό, μετά τη δίκη και την καταδίκη του Σωκράτη, ακολουθεί ο εγκλεισμός του στη φυλακή, μέχρι την εκτέλεση της ποινής του. Για αυτό το χρονικό διάστημα τού έχει απαγορευθεί να μιλά και να εκφράζει τη γνώμη του. Ο ομιλητής, κατά πάσα πιθανότητα κάποιος μαθητής του, αναλαμβάνει να εκφράσει τις αντιρρήσεις για την απόφαση αυτή και να επιχειρηματολογήσει υπέρ της ελευθερίας λόγου.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Στόχος της διδακτορικής διατριβής είναι να μελετήσει τις ρητορικές τεχνικές της *declamatio II* του Λιβανίου και να ερευνήσει κατά πόσον προγενέστερα κείμενα με σχετικό θέμα έχουν επηρεάσει αυτή τη μελέτη από άποψη περιεχομένου και μορφής . Για τον λόγο αυτό θα μελετηθούν η Απολογία του Σωκράτη του Πλάτωνα και του Ξενοφώντα καθώς και ο πλατωνικός διάλογος «Φαίδων». Παράλληλα απαραίτητη κρίνεται και η μελέτη της 1^{ης} *declamatio* του Λιβανίου που έχει ως θέμα την απολογία του Σωκράτη (*Apologia Socratis*).

ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΙΒΑΝΙΟ

Θα παρουσιαστεί η ζωή του Λιβανίου, η προσωπικότητά του, τα ταξίδια του καθώς και η ενασχόλησή του με τη ρητορική. Στόχος του τμήματος αυτού είναι να φωτιστούν πτυχές του χαρακτήρα του, να γνωρίσει ο αναγνώστης καλύτερα τον άνθρωπο πίσω από το έργο και να κατανοήσει το πώς τα βιώματά του επηρέασαν τα γραφόμενά του.

2. ΟΙ *DECLAMATIONES* ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΙΟΥ

Ο Λιβάνιος στη σχολή ρητορικής την οποία ίδρυσε και διηύθυνε χρησιμοποιούσε πολλά μέσα και πολλά είδη κειμένων για να εκπαιδεύσει τους μαθητές του, επίδοξους ρήτορες. Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά είδη κειμένων ήταν οι *declamationes* (μελέτες). Επρόκειτο για κείμενα – υποδείγματα, τα οποία συνέθετε ο ρήτορας-διδάσκαλος, στηριγμένος σε μία μελέτη περίπτωσης, με στόχο να προτείνει στους μαθητές του συγκεκριμένες τεχνικές επιχειρηματολογίας και έκφρασης. Οι *declamationes* είχαν συνήθως μια τυπική δομή, την οποία και υιοθετεί ο ρήτορας στις περισσότερες περιπτώσεις.

3. LIBANII, DE SOCRATIS SILENTIO

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστεί το πρωτότυπο κείμενο και η απόδοση του περιεχομένου στα νέα ελληνικά. Το επόμενο βήμα θα είναι η δομική ανάλυση του λόγου, η παρουσίαση των μερών (*προοίμιο – διήγησις – πίστις – επίλογος*) και η επεξεργασία του προοιμίου και του επιλόγου, που λόγω της θέσης τους στη μελέτη επηρεάζουν σε μέγιστο βαθμό την εύνοια του ακροατή.

4. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΗ ΛΟΓΙΚΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Βασικός στόχος του ομιλητή είναι να πείσει για ποιους λόγους ο Σωκράτης δεν πρέπει να σωπήσει. Για να εξυπηρετήσει τον στόχο του αυτό χρησιμοποιεί πρώτιστα τη λογική, με επιχειρήματα και τεκμήρια. Στην ενότητα αυτή λοιπόν θα παρουσιαστούν τα ενθυμήματα, οι λογικές συλλήψεις του νου, στις οποίες θα στηριχθεί. Είναι επίσης πολλά τα σημεία στα οποία χρησιμοποιούνται παραδείγματα, τόσο μυθολογικά όσο και ιστορικά, η ανάλυση των οποίων κρίνεται απαραίτητη.

5. ΗΘΟΣ ΠΟΜΠΟΥ – ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ

Στην *declamatio* “ *De Socratis silentio* “ μιλά ένας μαθητής του Σωκράτη, δεδομένου ότι ο ίδιος έχει απαγορευθεί να εκφέρει λόγο. Στην ουσία όμως η προσωπικότητα που παρουσιάζεται είναι αυτή του Σωκράτη. Είναι πολύ βασικό λοιπόν να συλλέξουμε τα στοιχεία που σκιαγραφούν την προσωπικότητά του, γιατί με αυτόν τον τρόπο θα κατανοήσουμε πληρέστερα και την επιχειρηματολογία του ομιλητή. Στο σημείο αυτό θα αξιοποιηθούν και τα παράλληλα κείμενα, για να εντοπίσουμε ομοιότητες και διαφορές στην παρουσίαση του μεγάλου φιλοσόφου από τον κάθε ένα από τους μαθητές και θαυμαστές του.

6. ΗΘΟΣ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ – ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΩΝ

Η βαρύτητα των κατηγοριών εναντίον του Σωκράτη είναι μεγάλη και αποδείχθηκε και από την ποινή που του επιβλήθηκε. Η επιβολή της πρόσθετης απαγόρευσης λόγου σηματοδοτεί τη διάθεση των κατηγορών απέναντι στον Σωκράτη και τους μαθητές του. Καλό θα είναι επομένως να μελετήσουμε το ήθος των κατηγορών, τους στόχους τους όπως προβάλλονται στη συγκεκριμένη *declamatio* και να συγκρίνουμε τα στοιχεία αυτά με τα παράλληλα κείμενα.

7. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ – ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

Η εκφορά του λόγου σε ένα ρητορικό κείμενο είναι ιδιαίτερα σημαντική και επηρεάζει τη στάση του ακροατή απέναντι στον ομιλούντα και τις θέσεις του. Στο σημείο αυτό δείχνει μεγάλη προσοχή ο Λιβάνιος, φροντίζοντας για την καλλιέργεια του λόγου του. Κύριες τεχνικές τις οποίες θα μελετήσουμε εδώ είναι η λειτουργία των αντιθέσεων και των επαναλήψεων που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα του λόγου και την επίτευξη της πειθούς. Παράλληλα εξέχουσα θέση στο κείμενο αυτό κατέχουν οι εκφράσεις, τις οποίες και θα αναλύσουμε, με στόχο να καταδείξουμε ότι η γλαφυρότητα και η ζωντάνια τους συμβάλλουν στην πειθώ και στη δημιουργία έντονων συναισθημάτων.

8. Η ΑΘΗΝΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΙΟΥ

Μια προσεκτική ανάγνωση μιας *declamatio* μπορεί να μας βοηθήσει να ανακαλύψουμε μια ολόκληρη εποχή, έναν ολόκληρο κόσμο που κρύβεται πίσω από αυτήν. Η εποχή αυτή – που άλλοτε αντιπροσωπεύει την Αθήνα του Σωκράτη και άλλοτε αυτήν του 4^ο αι. μ.Χ, την εποχή του συγγραφέα- θα επιχειρήσουμε να ξαναζωντανέψει στη συγκεκριμένη ενότητα, με αναφορές στα ήθη των Αθηναίων, τις αντιλήψεις τους, τις συνήθειές τους στο δικαστήριο και τη διαφοροποίηση των πολιτευμάτων, με εκτενέστερη αναφορά στους τυράννους και την τακτική που ακολουθούσαν.

9. ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Η θεωρητική σκευή του Λιβανίου στηρίζεται αναμφισβήτητα σε κείμενα προγενέστερων τα οποία έχει μελετήσει και αξιοποιεί στη διδασκαλία του. Είναι φυσικό λοιπόν τα κείμενα αυτά να διαφαίνονται και μέσα στα δικά του δημιουργήματα, όπως αυτή η *declamatio*. Η έρευνα στην ενότητα αυτή έχει ως στόχο να ανιχνεύσει τις επιρροές αυτές, μεταξύ των οποίων τη μερίδα του λέοντος κατέχουν αναμφίβολα τα ομηρικά έπη.

10. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Στόχος της ενότητας αυτής είναι να παρουσιαστούν κάποιες προτάσεις για την αξιοποίηση της *declamatio* “ *De Socratis silentio* “ στη μέση εκπαίδευση. Με την πεποίθηση ότι τα κείμενα που διδάσκονται στη μέση εκπαίδευση πρέπει να διανθιστούν και την επιθυμία να γίνει το μάθημα περισσότερο διαδραστικό και ενδιαφέρον για τους μαθητές, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε κάποιες διδακτικές παρεμβάσεις, με τις οποίες οι μαθητές θα προβληματιστούν πάνω στο υπέρτατο δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και θα καλλιεργήσουν δεξιότητες τις οποίες θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν και στην καθημερινότητά τους.